

MIKKEN OP DUURZAAMHEID

MAATWERK VOOR DE
KOPLOPERS NODIG

Industriebeleid is geen vies woord, maar hoe zetten we in om uit de crisis in een duurzame toekomst te komen? Een reactie op onze forumoproep vorige maand

JOS VAN DER SCHOT/ILLUSTRATIE: JACK PRINCE

Modern industriebeleid is onmisbaar als we een duurzame samenleving willen realiseren. Deze stelling, geponeerd op de Forumpagina van MilieuMagazine, is ook te lezen in het eindrapport dat het Innovatieplatform vorige maand publiceerde: "Laat het RSV-trauma los en kies sectoren om in te investeren," betoogt SER-voorzitter Alexander Rinnooy Kan in NRC/Handelsblad. Voor doorbraakinnovaties is naast een sectoraanpak ook maatwerk voor de koplopers nodig. Het voorjaar is nog kil als in Zeist een groot aantal ondernemers samenkomt in het nieuwe kantoor van de Triodosbank. Niet voor een traditioneel bankbezoek op zoek naar een lening, maar een symposium: Financiering van duurzame innovaties. Het programma biedt een tour d'horizon langs de vele subsidie- en innovatieregelingen van het Agentschap.nl, samen met MVO-Nederland organisator van de middag. Geld speelt voor deze MVO-ondernemers een cruciale rol, maar de vele regelingen ervaren velen als een 'oerwoud' dat het zicht op de horizon ontnemt. Behalve naar geld zijn ze dan ook vooral op zoek naar inspiratie en creativiteit om de markt- en overle-

vingskansen van hun duurzame onderneming te vergroten. Twee weken voor de bijeenkomst tekent zich een bijna kamerbrede coalitie af voor een deltaplan duurzame energie. Een gunstig investeringsklimaat gloort aan de einder. Dit optimisme wordt die ochtend in Zeist getemperd door een krantenartikel waarin demissionair minister Van der Hoeven (EZ) schrijft dat wat haar betreft de tijd van subsidies passé is. Twee dagen later schuiven ambtelijke commissies een uitgebreid pakket aan bezuinigingsideeën in de nog nasmeulende resten van het kabinet. Deze Brede heroverweging is al snel voer voor verkiezingscampagnes, inclusief de financiering van duurzame ontwikkelingen en innovatie, die niet aan het speurend oog van de ambtelijke rekenaars is ontsnapt.

Speerpunt

Onder dat gesternte staat Nederland voor een noodzakelijke omschakeling in economie. Investeren in vernieuwing met de hand op de knip. Uit alle hoeken van de samenleving klinken tegengeluiden. Kunnen we de schuld niet weggroeien? Kunnen

Innovatieve milieusector stevige groeier

In 2007 droeg de Nederlandse milieusector 11,1 miljard euro bij aan het bruto binnenlands product (bbp). Dat is bijna 2 procent van het totale inkomen dat door productie in Nederland is gevormd. Verder telde de milieusector 109 duizend voltijdbanen. De groei van het meer innovatieve deel van de milieusector is relatief groot.

De omvang van de milieusector is de afgelopen 12 jaar toegenomen. De bijdrage van de milieusector aan het bbp is in de periode 1995-2007 vrijwel constant gebleven. De groei in deze periode bedroeg 91% tegen 86% gemiddeld (in waardetermen). De werkgelegenheid in de milieusector nam in deze periode met 25 procent toe. De groei van het arbeidsvolume in de milieusector lag daarmee 8 procentpunt hoger dan de groei van de totale werkgelegenheid.

Vooral de duurzame energieproductie, recycling en de monitoring, analyse en controle op het gebied van milieu zijn relatief hard gegroeid (gemeten in toegevoegde waarde). De eisen op het gebied van de bodem-, lucht- en waterkwaliteit zijn aangescherpt, waardoor het belang van het meten en analyseren van de luchtkwaliteit en de bodem- en grondwaterkwaliteit is toegenomen. Ook toezicht en controle op de wetgeving heeft meer aandacht gekregen. Op energiegebied is niet alleen de duurzame energieproductie hard gegroeid. Ook advies door advies- en ingenieursbureaus gerelateerd aan energiebesparing en het ontwerpen van duurzame energiesystemen speelt een grote rol. De bovengemiddelde groei van deze opkomende meer innovatieve milieufactiviteiten komt door de kleine omvang minder tot uiting in het

totaalcijfer van de milieusector. De milieusector wordt door het CBS gedefinieerd als de groep van bedrijven en instanties die activiteiten ontplooiën met betrekking tot het meten, voorkomen, limiteren, minimaliseren of corrigeren van milieuschade aan water, lucht en bodem, evenals problemen gerelateerd aan afval, geluid en ecosystemen. Naast de schonere technologieën en schonere producten en diensten die het milieurisico verkleinen en het verbruik van natuurlijke hulpbronnen minimaliseren, spelen traditionele milieudiensten zoals het ophalen van afval en het verwerken van afval en afvalwater een relatief grote rol in de milieusector.

Ongeveer 27 procent van alle toegevoegde waarde van de sector in 2007 wordt bij het ophalen van afval en het

we het momentum van de crisis niet aangrijpen om de bakens richting duurzaamheid te verzetten? Crisis is kans, duurzaamheid, innovatie en maatschappelijke investeringen vliegen even vaak over de debattafels als de bedragen die bezuinigd moeten worden. Het lijkt het moment om de vruchten te plukken van de inspanningen van het Innovatieplatform en het Regieorgaan EnergieTransitie.

Alexander Rinnooy Kan staat niet afwijzend tegenover het groeiidee van McKinsey, maar hij ontzenuwt het idee dat je met groei de noodzaak tot bezuinigingen kunt wegnemen. "Zo hoog mogelijke groei is de koninklijke route uit de recessie, maar het is niet voldoende. Wij kiezen dan wel voor duurzame en innovatieve groei." Wij zijn in dit geval zowel het Innovatieplatform waar Rinnooy Kan lid van is als de Sociaal-Economische Raad, waar hij net is herbenoemd tot voorzitter. De historie laat zien dat een sterke inhoudelijke sturing – bijvoorbeeld door wetgeving, fiscale regelingen, subsidies, communicatie etc – economische ontwikkeling in de milieusector stimuleert. Sinds de jaren tachtig is een sterke (internationale) milieusector ontstaan, die het ook in crisistijd goed blijkt te doen (zie kader).

Rinnooy Kan heeft goed nieuws. Het georganiseerde bedrijfsleven heeft in het SER-advies Meer werken aan duurzame groei het kabinet opgeroepen duurzaamheid tot topprioriteit te verheffen. Het lijkt een herhaling van de IUCN-oproep eind 2006, waarin topmensen uit het bedrijfsleven, verenigd als Leaders for Nature, het nieuw te vormen kabinet vroegen om duurzaamheid als speerpunt te nemen. Rinnooy Kan, toen een van de initiatiefnemers, ziet de parallel: "Ja, alleen is de oproep nu nog breder."

Wal en schip

Als er zo'n eenheid in het land bestaat, waarom lukt het dan niet om tot de top van de innovatiewereld door te dringen? Rinnooy Kan: "Het is niet een gebrek aan goede wil, maar het overheidsbeleid is te versnipperd en te wispelturig. Dat heeft te maken met onvoldoende besef van urgentie in het duurzaamheidsdebat in de politiek." Uitzondering maakt hij voor ex-minister Cramer. "Zij stond wel voor een lange termijn commitment." Het begint met een visie waar we naar toe willen,

meent Rinnooy Kan: "Niet een blauwdruk, maar een vast voor-nemen dat in elke stap duurzame groei een leidend beginsel is, dat de economie een kringlooeconomie is en de prijzen de kosten van uitputting en milieuschade weerspiegelen." Die elementen komen terug in de Kennis Innovatie Agenda, waarmee het Innovatieplatform (voorlopig) afscheid neemt.

Het is een warm pleidooi voor duurzaamheid, maar in Zeist zou Rinnooy Kan de ondernemers er niet mee geruststellen. Die lopen in het hier en nu aan tegen een moeizame marktintroductie van hun duurzame, innovatieve idee of product. De financi-

Zo hoog mogelijke groei is de koninklijke route uit de recessie. Wij kiezen dan wel voor duurzame en innovatieve groei.

ele spankracht en het uithoudingsvermogen van de vaak kleine bedrijven schiet daarvoor meestal tekort. Bart Hellings ziet ze bij het Koploperloket regelmatig langskomen: "Een bedrijf als Bio Rights heeft een technologie in huis om uit biomassa- en huishoudelijk afval tweede generatie bio-ethanol en methaan te produceren. De SDE-regeling is een loterij en banken vragen om zekerheid. Bio Rights en ook Bioethanol Rotterdam vallen daardoor tussen de wal en het schip met een technologie waar vraag naar is."

Hellings mist in het advies van het Innovatieplatform en in de energietransitie de aandacht voor koplopers, met name die in het MKB. "Dat is niet zo vreemd, omdat die geen zitting hebben in die platforms. Ik was oprecht teleurgesteld in de opstelling van MKB-Nederland in het Innovatieplatform, die niet voor de koplopers in zijn achterban in de bres is gesprongen."

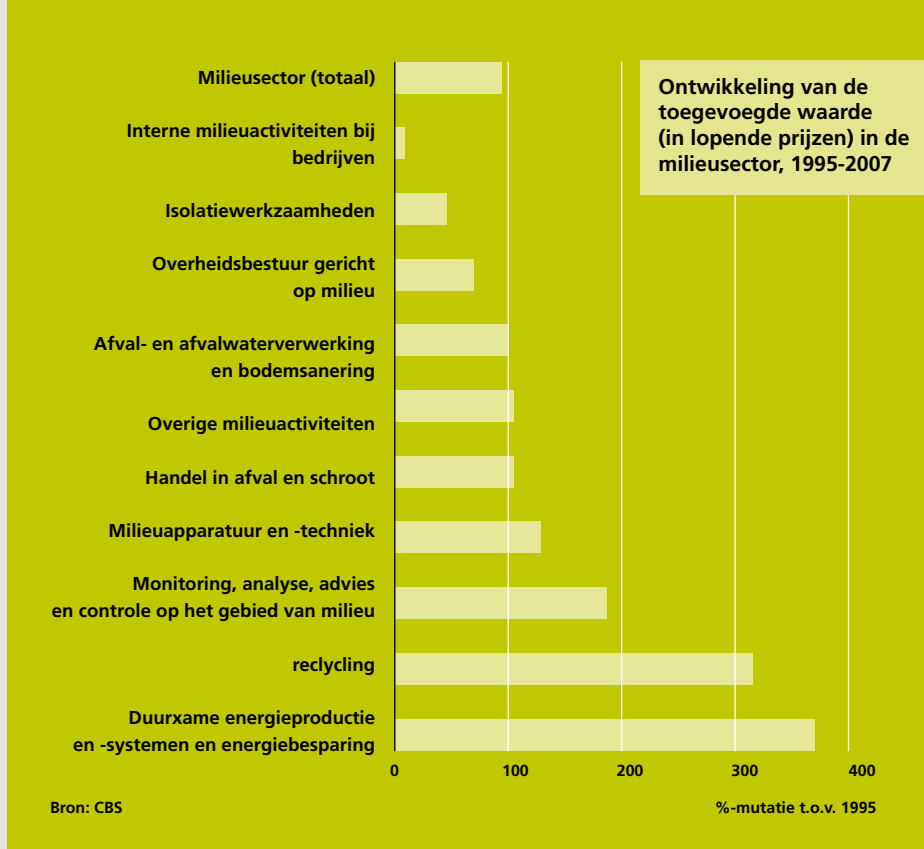
Songfestival

De knelpunten waar veel innovatieve MKB-bedrijven tegenaan lopen worden vaak afgedaan als incidenten, maar zijn structureel, schrijft Jan Coen van Elburg van de Rebelgroep in zijn rapport Het perspectief van de koploper. Hij pleit voor een groene loper voor koplopers om innovatie te realiseren. Het probleem

verwerken van afval en afvalwater gegenereerd. Ook de groothandel in afval en schroot en de isolatiewerkzaamheden in de bouw zorgden met een aandeel van respectievelijk 23 procent en 17 procent van de toegevoegde waarde voor een belangrijke bijdrage. Het verwerken van vast afval geproduceerd door bedrijven en huishoudens gebeurt in toenemende mate in de private sector van de economie. De publieke milieudienstverlening houdt zich hoofdzakelijk bezig met het zuiveren van afvalwater.

Isabel van Geloof en Maarten van Rossum
Centraal Bureau voor de Statistiek

Meer informatie:
CBS-publicatie Milieurekeningen 2008
op www.cbs.nl

is dat er te veel verschillende potjes zijn, waarvoor allemaal verschillende criteria bestaan: "Nederland is een subsidierotonde". Verder zijn de kosten (tijd en voorinvestering) van de regelingen te hoog en de uitkomst vaak arbitrair. De overheid moet in zijn ogen de "instrumenten ombouwen tot soepele, generieke, ontkokerde en flexibele mechanismen die groene innovatie en werkgelegenheid realiseren op langere termijn." Ook de loketfunctie wil Van Elburg verbeteren. "De overheid moet een relatie aangaan met de koplopers. Als vooruitgeschoven post van de overheid moet het Agentschap samen met Syntens een partner en coach durven zijn voor de koploper." Als dat niet gebeurt blijft het een soort songfestival, waarbij niet altijd de beste wint, maar degene met de beste lobby.

Rinnooy Kan heeft geen pasklaar antwoord voor de koplopers die sneuvelen in de valley of death van de marktintroductie. "Dat probleem overstijgt de duurzaamheidsdiscussie. Innoveren is riskant en nieuwe ondernemingen hebben nu eenmaal een lage overlevingskans." Zowel de SER als het Innovatieplatform kiezen meer algemene termen in hun pleidooi voor een nieuwe 'structurele innovatieaanpak voor duurzaamheid'. Het gaat om "het ontwikkelen van een sleutelgebiedenaanpak, het benoemen van economische focusgebieden en het optimaliseren van de samenwerking tussen publieke en private initiatieven; het Nederlandse bedrijfsleven in leidende posities op de wereldmarkt van schone technologie; het voorbereiden van werknemers op de kennis en vaardigheden die een duurzame economie vraagt; het toewerken naar consumptie- en productiekeuzes die passen binnen de grenzen van duurzame ontwikkeling." Deze aanbevelingen komen uit het SER advies maar lijken zo weggelopen uit het rapport Bouw op talent van het Innovatieplatform.

Markt, markt, markt

Zo ontstaan er twee innovatieagenda's. De een stuurt op grote lijnen en wil investeringen in kansrijke sectoren aanmoedigen. Deze drijft onder andere op intensieve samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven (groot en klein) en kennisinstituten. De andere richt zich op koplopers die concrete innovatieve doorbraken op de markt proberen te brengen.

De ondernemers in Zeist zijn exponent van de tweede lijn. Zij zoeken naar alternatieven voor de subsidierotonde. Ze slaan de handen ineen en proberen gezamenlijk door het dode punt heen te komen. Zo openden een bouwadviesbureau, een elektrotechnisch bedrijf, een installateur en een bouwtechnisch bedrijf gezamenlijk Loket Zuid, om particuliere huiseigenaren tot energetische ingrepen te bewegen. 'Ontzorgen' is het wondermiddel. De klant moet zien wat ze te verdienen hebben, Loket Zuid doet de rest en rekent achteraf af via de energierekening. De animo bij huiseigenaren is enorm – "mensen dringen om een infraroodfoto van hun huis" – en de gemeente Tilburg wil garant staan voor een door Loket Zuid zelf te vormen fonds. Maar... Zelfs gesteund door zoveel enthousiasme blijkt het lastig om een startkapitaal van €25.000,- voor het fonds te lenen. Het zou gaan werken als een revolving fund, waaruit Loket Zuid de maatregelen voorschiet.

Dan doen we het wel zonder overheidssubsidie, heeft een groep ondernemers gedacht. TNT, Eneco en Tendris brachten vorig najaar zo'n vijftien bedrijven en overheden bijeen om gezamenlijk 3000 elektrische auto's te bestellen bij een bedrijf dat kan voldoen aan hun ontwerpisen. Een aantal autofabrikanten tekende in op de tender en halverwege 2011 verwacht Tendris de eerste levering.

Dit verhaal maakt enthousiasme los in het Zeister bankgebouw. De deelnemers zien liever de overheid en grote bedrijven als launching consumer of innovatief aanbesteder dan een incidentele subsidie. Liefst zien ze een markt voor innovatieve producten ontstaan, die selecteert op prestatie. Het is hetzelfde principe dat geleid heeft tot het voornemen van de overheid om 100% duurzaam te gaan inkopen. Het programma op deze lentedag draaide om de subsidiecarrousel, maar de deelnemers dachten vooral aan drie dingen: markt, markt en markt. **MM**

Meer informatie: SER-advies "Meer werken aan duurzame groei", www.ser.nl; Innovatieplatform "Bouw op talent", www.innovatieplatform.nl; Koplopersloket, G.P.J.Hellings@minez.nl; Het perspectief van de koploper: www.rebelgroup.com